



مقدمه

منشأ اولیه گیاه شاهدانه در نقاط مرکزی آسیا می‌باشد و امروزه به علت توسعه‌های که از نظر پراکندگی پیدا کرده در غالب نواحی گرم و معتدل، کشت و پرورش داده می‌شود. بذره‌های شاهدانه میزان قابل توجهی روغن و اسیدهای چرب اشباع نشده دارند و از لیف موجود در آن در صنایع کاغذسازی و نساجی استفاده می‌شود. در مطالعات مختلف اثر درمانی ترکیبات دارویی گیاه شاهدانه روی برخی بیماری‌ها از جمله سرطان، ام اس، ایدز و اثرگذاری‌های تسکینی و ضد اضطرابی آن گزارش شده است. این گیاه در مناطق غربی، جنوب غربی ایران و همچنین مناطقی از استان‌های گیلان، مازندران، بلوچستان، خراسان، بندر گز و اراک کشت می‌شود.

مشخصات گیاه‌شناسی شاهدانه

شاهدانه با نام علمی (*Cannabis sativa L.*)، تعلق به خانواده (Cannabaceae) گیاهی علفی، یکساله با ارتفاع ۱ تا ۳ متر حتی بیشتر است. این گیاه برگ‌های پنجه‌ای با پنج تا هفت برگچه دندانه‌دار دارد و دارای وارپته‌ها و شکل‌های مختلف با بوی قوی و مطبوع است. این گیاه معمولاً دو پایه بوده و گل‌های نر و ماده این گیاه، بر روی پایه‌های جداگانه قرار دارند و عموماً گل‌های نر کمی زودتر از گل‌های ماده تشکیل و ظاهر می‌شوند. شاهدانه گیاهی روز کوتاه است و گلدهی آن به طور کلی به عوامل ژنتیکی و روزهای کوتاه وابسته است و زمان واقعی تشکیل آغازه‌های گل بسته به شرایط آب و هوایی، شرایط مکانی و عملیات زراعی متفاوت است. میوه این گیاه به صورت فندقه و به رنگ قهوه‌ای یا تیره و دارای یک دانه بدون آلبومن است. بذر شاهدانه غنی از پروتئین و روغن می‌باشد و از دیرباز همواره مورد استفاده بشر قرار می‌گرفته است. بذره‌های شاهدانه از مغذی‌ترین دانه‌های گیاهی است و حاوی ۲۰-۲۵ درصد پروتئین، ۲۰-۳۰ درصد کربوهیدرات، ۲۵-۳۵ درصد روغن و ۱۰-۱۵ درصد فیبر نامحلول و همچنین مقادیر مطلوب فسفر، پتاسیم، منیزیم، گوگرد، کلسیم، آهن، روی و انواع ویتامین‌های A، C و E بوده و همچنین دارای ترکیبات معدنی، بتاکاروتن و آنتیاکسیدان است.



شاهدانه



PTMP/SK/R&D/A/ Cannabis01 /11042021

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی شاهدانه

شاهدانه	نام فارسی
Cannabis	نام انگلیسی
Cannabis sativa L.	نام علمی
Cannabacea	خانواده

تعاونی پترو تمدن مهام پارس



شکل ۱- آشنایی با بوته، برگ، گل و دانه گیاه شاهدانه

کاشت

شاهدانه خصوصیات زراعی ارزشمندی دارد از قبیل اینکه کشت آن آسان است و تنوع کشاورزی زیستی را در پی دارد. شاهدانه گیاهی است بهاره برای همین در مناطق مختلف از حدود اوایل تا اواسط بهار (اوایل تا اواخر اردیبهشت ماه) در صورت مساعد بودن شرایط جوی و دما کشت انجام می‌شود. مقدار بذر مورد نیاز بستگی



شاهدانه



PTMP/SK/R&D/A/ Cannabis01 /11042021

به واریته مورد استفاده دارد در صورتیکه منظور از کاشت شاهدانه تولید دانه باشد حدود ۵۰ تا ۷۰ کیلوگرم در هکتار بذر لازم است ولی اگر برای تولید الیاف کشت گردد حدود ۸۰ تا ۱۰۰ کیلوگرم بذر مورد نیاز است. بنابراین برای تولید الیاف باید بذر بیشتری کشت نمود تا به علت متراکم شدن بوته‌ها ساقه‌ها منشعب نشده و الیاف بیشتر و با کیفیت‌تری تولید گردد. عمق لازم برای کاشت بذر حدود ۲ تا ۳ سانتی‌متر است. بطور کلی بهتر است در هر متر مربع تعداد ۱۶۰ تا ۱۸۰ گیاه وجود داشته باشد.



شکل ۲- مزرعه گیاه دارویی شاهدانه

داشت

از نقطه نظر زراعی، شاهدانه به عنوان یک محصول با عملکرد زیاد است که نیاز به مقدار کمی ورودی (نهاده) دارد و در مقایسه با سایر گیاهان زراعی نیاز چندانی به استفاده از آفتکش، علفکش و کود ندارد. در مناطقی که بارندگی کافی وجود ندارد به علت آنکه در دوره زندگی هر هکتار زراعت شاهدانه به حدود ۴۵۰۰ متر



مکعب آب نیاز دارد و لذا لازم است در این مدت ۶ تا ۸ بار آبیاری گردد ولی در مناطق با بارندگی مناسب مثل گیلان و مازندران کاشت آن به صورت دیم امکان پذیر است. مهمترین زمان نیاز به آب در مرحله تولید جوانه و گل می باشد که اگر در این دو مرحله آبیاری کافی نشود یا گیاه مدتی در معرض خشکی قرار گیرد لطمه زیادی به آن وارد می شود، بنابراین در این مرحله از رشد باید مزرعه را به اندازه کافی آبیاری کرد.

برداشت

در شاهدانه پایه های نر سه هفته زودتر از پایه های ماده می رسند به همین نسبت برداشت آن ها زودتر انجام می شود. بطور کلی هنگامی که پایه های نر، گل و در پایه های ماده میوه تشکیل شد می توان برداشت را شروع کرد. در صورتیکه شاهدانه برای تولید الیاف کاشته شود بوته های نر و ماده با هم برداشت می شوند. اگر منظور تولید الیاف و دانه باشد ابتدا بوته های نر و پس از سه هفته بوته های ماده برداشت می شوند.

برداشت به صورت دستی انجام می شود، در این حالت بوته ها را معمولاً حدود ۳ تا ۵ سانتی متر بالاتر از سطح زمین قطع و جهت خشک شدن روی زمین پخش می نمایند.



شکل ۳- برداشت دستی دانه و الیاف گیاه شاهدانه

شاهدانه



PTMP/SK/R&D/A/ Cannabis01 /11042021

منبع

اسدی، صادق؛ مقدم، حسین؛ نقدی بادی، نقوی؛ ... & سیدعلیرضا. (۲۰۱۹). مروری بر جنبه‌های زراعی، فیتوشیمیایی و فارماکولوژی گیاه شاهدانه (*Cannabis sativa L*). فصلنامه علمی پژوهشی گیاهان دارویی، ۲(۷۰)، ۱-۲۰.



تعاونی پترو تمدن مهام پارس

PTMP/SK/R&D/A/ Cannabis01 /11042021

